

Nieuwsbrief Empese en Tondense Heide

FASE 2 | Voor geïnteresseerden

Nummer 5 - december 2022

Natuurherstel

De Empese en Tondense Heide is een weids en open gebied waar je nog restanten kunt vinden van een bijzondere vegetatie van droge en natte heide, blauwgrasland en nat schraalland afgewisseld met vennen. De waarde voor het natuurbehoud van de kwetsbare natuur op de Empese en Tondense Heide is bijzonder groot.

Provincie Gelderland, Waterschap Vallei en Veluwe en Natuurmonumenten realiseren samen de juiste omstandigheden waardoor de natuurlijke en afwisselende vegetatie in het Natura 2000-gebied Empese en Tondense Heide kan terugkeren. De natuurherstelmaatregelen zijn vastgelegd in het beheerplan landgoederen Brummen. Met het tegengaan van het dichtgroeien van het open gebied, het herstellen van het hydrologische systeem op basis van oude landschapsvormen en het daarmee verbeteren van het leefgebied van planten- en diersoorten zal de Empese en Tondense Heide zich verder kunnen ontwikkelen tot een prachtig natuurgebied.

Fase 2

Graag nemen we u mee in de maatregelen die we willen gaan treffen in fase 2. Tussen 2012 en 2014 zijn de eerste herstelmaatregelen uitgevoerd. In 2022 werken we in een ander deel van de Empese en Tondense Heide. Het leefgebied van zeldzame planten- en diersoorten wordt versterkt door de oppervlakte te vergroten en het gebied minder voedselrijk te maken. De maatregelen zijn gericht op het langer vasthouden van gebiedseigen water, het ondieper maken of dempen van beken en sloten en het afgraven van de bovenste grondlaag met decennialange bemesting.

Eerste resultaten werkzaamheden

Om nat schraalland met zeldzame plantensoorten als Spaanse ruiter, blauwe knoop en gevlekte orchis te creëren én om water langer in het gebied vast te houden, zijn we maandag 10 oktober 2022 gestart met de eerste werkzaamheden in natuurgebied Empese en Tondense Heide. De resultaten van deze eerste werkzaamheden zijn duidelijk zichtbaar: verschillende percelen zijn afgegraven, de met folie en grond afgedekte vennen zijn uitgegraven en op diverse plekken zijn bomen, bos en struiken verwijderd. Wie goed kijkt, ziet kwelwater opkomen in de lagere delen.

Wat de Empese en Tondense Heide zo bijzonder maakt is dat in de lagere delen lokaal kwelwater aan de oppervlakte komt. Ondergronds heeft het regenwater zijn weg van de hogere naar de lagere delen in het gebied gevonden, waarbij het onderweg is verrijkt met mineralen. Juist dát water is geschikt voor de ontwikkeling van natte heide, nat heischraal grasland en blauwgrasland. Na het hydrologisch herstel verwachten we dat het grondwater weer tot in de wortelzone van de planten kan komen, omdat het niet langer door sloten wordt afgevoerd.

Herstel van vennen

De vennen aan weerszijden van de Lage Steenweg zijn hersteld door de eerder aan-gebrachte folie en grond te verwijderen. Op de foto is te zien dat ook in de vennen het kwelwater zijn weg naar de oppervlakte weet te vinden. Hierdoor is het water in de vennen helder en niet erg zuur. Als de vennen straks weer vollopen met water en de flauwe, brede oeverzone in de zomer grotendeels droogvalt, kunnen hier weer planten als oeverkruid, pilvaren en moerashertshooi gaan groeien. Net als veel kleine waterdieren die kunnen terugkeren.

Voormalige agrarische percelen afgraven

Van de voormalige agrarische percelen tussen het Van Hasseltpaadje en de Lage Steenweg wordt binnenkort de voedselrijke top laag met decennialange bemesting afgegraven op een manier die rekening houdt met het oorspronkelijke reliëf. Op de schrale grond die zo ontstaat, kunnen bijzondere planten en dieren leven.

Boswachter Ruud Wantia legt uit: "Op voedselrijke grond groeien een paar plantensoorten heel erg goed. Die gaan vervolgens woekeren en maken dat andere planten weinig tot geen kans meer krijgen om er te ook te groeien. Door de bodem te verarmen, maken we de groeikansen voor planten en bloemen veel gelijkjer, met juist

veel verschillende soorten planten en bloemen als resultaat. Dat is precies wat we zo graag willen. Maar, geduld is hierbij een schone zaak. Door wat we nu doen, groeit de Empese en Tondense Heide op termijn uit tot een nog mooier gebied met een grote variatie aan planten en dieren."

Aanpassing rode wandelroute

Vanwege de ontwikkeling van bijzondere en kwetsbare natuur en om verstoring van moeras- en watervogels te voorkomen, is de rode wandelroute van circa 5 km iets aangepast. De grote oostelijke lus vanaf het Van Hasseltpaadje is samen met een kleine lus aan de westkant van de Mestweg komen te vervallen. Dit zijn de rood gearceerde wandelpaden in de kaart hiernaast. De routes in het gebied, op de website en in de app NatuurRoutes van Natuurmonumenten zijn inmiddels aangepast.

Nieuwe stuwen in de Zilvense Broekbeek

Twee van de drie stuwen in de Zilvense Broekbeek worden door het waterschap vervangen.

De opdracht voor het plaatsen van de nieuwe stuwen is inmiddels verstrekt en de onderdelen zijn besteld. De verwachting is dat de stuwen in de eerste helft van 2023 worden geplaatst.

Watervergunning

Door de waterwet worden eisen gesteld aan activiteiten in het watersysteem. Voor veel van deze activiteiten is alleen een melding voldoende. Er zijn ook activiteiten waarvoor een melding niet voldoende is, maar een vergunning moet worden aangevraagd. Deze vergunning heet de watervergunning. Het is een gebundelde vergunning voor verrichtingen van activiteiten in oppervlaktewater of met grondwater.

Het eerste deel van de watervergunning aanvraag is ingediend en begin december zijn aanvullende gegevens aangeleverd. Het is de verwachting dat medio januari 2023 het eerste deel van de watervergunning is in te zien op de website www.vallei-veluwe.nl/toptaken/vergunning-aanvragen. De watervergunning aanvraag voor het tweede deel - het dempen van het noordelijke deel van de Veldbeek - zal medio februari 2023 worden ingediend.

Soort uitgelicht: moerashertshooi

Moerashertshooi is een plant van ondiep water en periodiek droogvallende, matig voedselarme bodem. De soort is een pionier van venoevers, die gemakkelijk kan kiemen uit de zaadbank na plagwerken. Citroengele klokvormige bloemetjes sieren de moerashertshooi van juni tot september. De bladeren van deze moerasplant zijn lichtbehaard, hierdoor blijft er dauw op de blaadjes hangen. De dauw is een zeer geliefde drinkplek voor bijen, vlinders en andere insecten.

Moerashertshooi houdt echter alleen stand als de milieuomstandigheden dat toelaten. Bij geschikte omstandigheden komt de plant samen voor met oeverkruid en pilvaren. Onder voedselrijkere omstandigheden, of bij verzuring, wordt moerashertshooi verdrongen door moerasplanten als gewone waternavel, moerasstruisgras, pitrus, riet en knolrus. De soort staat op de Nederlandse Rode lijst van planten als vrij zeldzaam en matig afgenomen.

Foto: F. Siemensma

Foto: A. van Heerden

Meer weten? Kijk op www.nm.nl/natuurherstel-empe-tonden

Uitgave van Natuurmonumenten
Beheereenheid Zuid-Veluwe en IJsselvallei
Vrijenbergweg 24b | 7371 AA Loenen
E empetonden@natuurmonumenten.nl
T (055) 312 55 00

Contact
Gebiedsboswachter Ruud Wantia
E r.wantia@natuurmonumenten.nl
T (06) 82 10 69 42

Aanmelden nieuwsbrief
Meld u aan via empetonden@natuurmonumenten.nl

Afmelden nieuwsbrief
Meld u af via empetonden@natuurmonumenten.nl

Aan informatie in deze
nieuwsbrief kunnen geen
rechten worden ontleend.

